

УДК 336.71:341.461

ФІНАНСОВИЙ КОМПЛАЄНС У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПРАКТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ

М. Шарена, група ФС-23

Центральноукраїнський національний технічний університет

У сучасних умовах трансформації фінансових ринків, глобалізації та цифровізації банківської діяльності дедалі більшого значення набуває ефективне управління ризиками та забезпечення відповідності діяльності банків нормативним вимогам. Одним із ключових інструментів у цьому контексті є фінансовий комплаєнс – система внутрішнього контролю, що спрямована на запобігання порушенням законодавства, виявлення потенційних зловживань, забезпечення прозорості та доброчесності фінансових операцій.

Формування дієвого механізму комплаєнсу стало особливо актуальним для України у зв'язку з геополітичними викликами, зростанням уваги до боротьби з відмиванням доходів та фінансуванням тероризму, необхідністю посилення репутаційної стабільності банківського сектору. Крім того, отримання Україною статусу країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу зумовлює потребу у гармонізації національного законодавства з європейськими нормами у сфері AML/CFT (протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму), що передбачають високі стандарти фінансового контролю та прозорості.

До основних викликів та проблем, які впливають на систему фінансового комплаєнсу, відносять:

- 1) зростання фінансових злочинів (збільшення випадків відмивання коштів, фінансування тероризму та шахрайства вимагає посилення фінансового моніторингу та впровадження сучасних технологій для виявлення підозрілих операцій) [1];
- 2) недосконалість законодавчої бази (відсутність чіткої розподіленості повноважень між державними органами, недостатня відповідальність та незавершеність системи управління ризиками у фінансовому секторі) [2];
- 3) низький рівень внутрішніх політик (значна частина банків не має повноцінно розроблених внутрішніх документів щодо контролю ризиків клієнтів, що знижує ефективність фінансового моніторингу) [3].

Практика впровадження та інструменти системи фінансового комплаєнсу визначаються:

- впровадженням міжнародних стандартів, а саме адаптацією стандартів Basel III-IV, що сприяє підвищенню стійкості банків, покращенню управління ризиками та гармонізації з міжнародними нормами [2];
- використанням сучасних технологій, до яких відносяться автоматизація процесів, застосування штучного інтелекту та машинного навчання, що дозволяють оперативно обробляти великі обсяги даних і зменшувати людський фактор [1];
- підвищенням кваліфікації персоналу (регулярні тренінги та навчання співробітників з міжнародних стандартів і практичних аспектів виявлення фінансових злочинів) [4].

Організаційні та правові основи комплаєнсу включають: комплаєнс як елемент корпоративного управління та систему впливу за порушення. Комплаєнс як елемент корпоративного управління визначає дотримання законодавства, внутрішніх стандартів, етичних норм, що формує довіру клієнтів і партнерів [5]. Система впливу за порушення містять основні заходи впливу, якими є штрафи та письмові попередження, проте судова практика щодо їх застосування залишається неоднозначною [6].

Подальшими перспективами вдосконалення системи фінансового комплаєнсу в банківській системі України виступають:

- актуалізація нормативної бази (необхідність постійного оновлення законодавства з урахуванням міжнародного досвіду, зокрема: удосконалення систем санкційного моніторингу відповідно до регламентів ЄС, уніфікація вимог до проведення процедур KYC (Know Your Customer), CDD (Customer Due Diligence) та EDD (Enhanced Due Diligence); розширення обов'язкової звітності та взаємного обміну інформацією між банками та регуляторами) [7];

- цифрова трансформація комплаєнс-процесів (впровадження RegTech-рішень (технології для регуляторного забезпечення), що дозволяють у режимі реального часу ідентифікувати підозрілі операції; використання штучного інтелекту та аналітики великих даних для прогнозування ризикових транзакцій; створення єдиної цифрової комплаєнс-платформи для всієї банківської системи України з інтеграцією до міжнародних баз даних);

- розширення співпраці з регуляторами та міжнародними організаціями: Держфінмоніторинг, НБУ, FATF, Egmont Group, Світовий банк, МВФ тощо. Це дозволить покращити обмін оперативною інформацією про підозрілі транзакції, брати участь у розробці єдиних методик і регламентів виявлення та запобігання фінансовим злочинам, отримувати методичну та технічну підтримку [8].

Фінансовий комплаєнс у банківській системі України стикається з численними викликами, зокрема зростанням фінансових злочинів, недосконалістю законодавства та недостатньою розвиненістю внутрішніх політик. Впровадження міжнародних стандартів, сучасних технологій та підвищення кваліфікації персоналу є ключовими напрямками підвищення ефективності комплаєнсу. Постійне вдосконалення нормативної бази та посилення співпраці з регуляторами сприятимуть зміцненню стабільності та довіри до банківської системи України.

Список літератури

1. Гладуш В.О. Сучасні проблеми та перспективи вдосконалення фінансового моніторингу в українських банках. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2024. Том 35 (74). № 4. С. 22-26.
2. Британ В.В. Впровадження базельських угод в контексті забезпечення фінансової безпеки банківської системи держави: міжнародний досвід та України. Причорноморські економічні студії. 2024. Вип. 89. С. 93-99.
3. Внукова Н., Плєскун І., Сокол С., Ягольницький О. Оцінка діяльності банків з ризик-контролю клієнтів у системі фінансового моніторингу. Облік і фінанси. 2021. № 2 (92). С. 44-50.
4. Юр'єва І., Кочетова Т. Комплаєнс-менеджмент та норми етичного бізнес-середовища банківської сфери. Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки). 2024. № 6. С. 69-73. <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2024.6.69>.
5. Краснова І., Пилипенко Г. Теоретичні засади впровадження комплаєнс у банківську діяльність. Збірник наукових праць "Вчені записки". 2023. № 32(3). С. 42-54. http://doi.org/10.33111/vz_kneu.32.23.03.04.031.037.
6. Вареник В. Заходи впливу за порушення здійснення фінансового моніторингу банками в Україні. Via Economica. 2024. № 5. С. 14-21. <https://doi.org/10.32782/2786-8559/2024-5-2>.
7. Мулик А. Питання економіко-правових передумов виникнення і розвитку комплаєнсу в сфері банківської діяльності. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. № 5. С. 366-372. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.05.65>.
8. Вовчак О. Д., Єндоренко Л. О. Удосконалення системи фінансового моніторингу в банках України та оцінювання комплаєнс-ризиків. Проблеми економіки. 2023. № 3 (57). С. 237-243. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-3-237-243>